

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของ ร้อยกรอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า "ร้อยกรอง" ไว้ว่า "สอคนูกให้คิดกัน, ประดิษฐ์ทำ แต่งหนังสือให้มีความไพเราะ, ร้อยและเย็บดอกไม้ให้เป็นรูปต่าง ๆ"¹

เมื่อ พ.ศ. 2485 สำนักวรรณกรรมทางวรรณกรรมได้ใช้คำว่า "ร้อยกรอง" สำหรับเรียกรวมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง หรือมีการกำหนดคณะ เข้าคู่กับคำว่า "ร้อยแก้ว" นับแต่นั้นมา คำ "ร้อยแก้ว" และ "ร้อยกรอง" ก็ใช้กันแพร่หลายในความหมายนี้²

ในตำราฉันทลักษณ์ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ท่านกล่าวว่า โบราณเรียกคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ว่า "บทกานท์" หรือ "คำกานท์" ซึ่งมีความแตกต่างไปจาก "บทประพันธ์ร้อยแก้ว" หรือ "คำร้อยแก้ว" ดังนี้

- ก. "บทร้อยแก้ว" หรือ "คำร้อยแก้ว" ได้แก่เรื่องแต่งขึ้นตามภาษาที่ใช้กันทั่วไป
- ข. "บทกานท์" หรือ "คำกานท์" ได้แก่เรื่องแต่งขึ้นเป็น กลอน กาพย์ โคลง

ฉันท³

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม (พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2513), หน้า 798.

² ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, การประพันธ์ ท.041 (พระนคร : อักษรเจริญทัศน์, 2518), หน้า 209.

³ พระยาอุปกิตศิลปสาร, "ฉันทลักษณ์" หลักภาษาไทย, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2497), หน้า 351.

ศาสตราจารย์ฐานะประณีต นาคกรรพ⁴ ได้อธิบายลักษณะที่ควรสังเกตของ ร้อยกรองไว้ว่ามีอยู่ 9 ประการ (เนาวลักษณะ) คือ

	คณะ พยางค์	
สัมผัส จักวาง		จำไว้ให้ดี
ครุ ลหุ เสก		เอกโท วิธี
คำเป็นตาย มี		ใช้ให้เหมาะสม
	เสียงวรรณยุกต์ไช้	
มีกำหนดไช้		ตามที่นิยม
คำนำ คำสร้อย		ร้อยกรองชวนชม
แต่งคำซ้ำคม		ยลแบบแบบไทย

ในเรื่องเดียวกันนี้ พระยาอุปถัมภ์ศิลปสาร⁵ ท่านได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้ "ข้อบังคับของคำกานท์ทั่วไป คำกานท์ทุกประเภทย่อมต่างกันด้วยข้อบังคับ แต่ข้อบังคับที่สำคัญของคำกานท์ของไทยที่ไช้ทั่วไปก็มีอยู่ 2 อย่างเท่านั้น คือ คณะ กับ สัมผัส"

1. คณะ หมายความว่า การจัดเป็นหมวดหมู่ คำกานท์ทุกประเภทจะต้องมีข้อบังคับคือ คณะ นี้ ทั้งนั้น กล่าวคือ การจัดคำกานท์ออกเป็นส่วนใหญ่ และส่วนย่อยเป็นลำดับกันลงไป ดังนี้ :-

- ก. บท คือ คำกานท์ตอนหนึ่ง ๆ มีมากน้อยแล้วแต่ประเภทของคำกานท์
- ข. บาท คือ ส่วนที่แยกมาจากบทอีกทีหนึ่ง คำกานท์บางประเภทบทหนึ่งมี 1 บาท ก็มี 2 บาท ก็มี 4 บาท ก็มี แล้วแต่ข้อบังคับ
- ค. วรรค คือ ส่วนย่อยแยกออกมาจากบาทอีกทีหนึ่ง บางที่บาทหนึ่งอาจมี 1 วรรค, 2 วรรค หรือมากกว่า แล้วแต่ข้อบังคับ

⁴ฐานะประณีต นาคกรรพ, เรื่องเดิม, หน้า 21 9.

⁵พระยาอุปถัมภ์ศิลปสาร, เรื่องเดิม, หน้า 352 - 355.

ง. คำ หรือ พยางค์ คือเสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่ง ๆ แต่ในคำรายนต์หลักจะมีคำที่ใช้เรียกว่า "คำ" เป็นพื้น ซึ่งเป็นส่วนย่อยของวรรคอีกทีหนึ่ง คือวรรคหนึ่งจะมีกี่คำก็ได้แต่ขอบังคับ

อนึ่ง การจัดคำในคำรายนต์หลักจะมีค่านับพยางค์หนึ่งตามอักขรวิธี เป็นคำหนึ่งเสมอไป ท่านมักถือเอาคำหนัก (ครุ) คำเบา (ลหุ) เป็นเกณฑ์ บางทีพยางค์เบา 2 พยางค์ท่านนับเป็นคำหนึ่งก็ได้ เช่น ภริยา นับเป็น 2 คำ หรือพยางค์เบา 3 คำ นับเป็น 2 คำก็ได้ เช่น สุริยະ นับเป็น 2 คำ เป็นต้น ถือเอาความเหมาะเจาะเป็นเกณฑ์

2. สัมผัส แปลตามศัพท์ว่า "การถูกต้อง" แต่ในที่นี้หมายความว่า "การคล้องจอง" ซึ่งเป็นข้อสำคัญยิ่งในคำกานท์ของไทยเรา เพราะภาษาไทยเรานิยมพู่กันคล้องจองเป็นพื้นไม่ว่าคำร้อยแก้วหรือคำกานท์ แม้แต่คำภาษิตเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มักจะพู่กันคล้องจองกัน เช่น "ป่าฝั่งเสือ เรือฝั่งพาย นายฝั่งบัว เจ้าฝั่งขำ" เป็นต้น สัมผัสที่นิยมกันในภาษาไทยเรามี 2 ชนิดคือ

ก. สัมผัสสระ คือ เสียงสระพ้องกันตามมาตรา เช่น สระอะ ก็ต้องพ้องกับพยางค์ที่ประสมด้วยสระอะด้วยกัน และต้องให้อยู่ในมาตราเดียวกันด้วย เช่น กะ กับ จะ ฉีก กับ หลีก คิง กับ คิง ฯลฯ ถึงแม้เสียงวรรณยุกต์จะต่างกัน เช่น เต็ม กับ เข้ม ชัยกับ ไค้ ก็นับว่าใช้ได้

ข. สัมผัสอักษร คือใช้เสียงตัวอักษรพ้องกัน และอักษรในที่นี้หมายถึงเสียงพยัญชนะ ซึ่งไม่กำหนดเสียงสระหรือเสียงวรรณยุกต์สูงต่ำ เพียงแต่ว่ามีเสียงพยัญชนะพ้องกัน เช่น "เขา, ชัน, ฐ, คำ" ดังนี้ก็ใช้ได้ หรือเขียนรูปต่างกัน แต่เสียงพยัญชนะรวมกัน เช่น "ซุง, ทราบ, สว่างสรรค, ศร" ดังนี้ก็ใช้ได้ นับว่าเป็นสัมผัสอักษรทั้งนั้น

ค. ประเภทของสัมผัส สัมผัสทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวข้างแบ่งเป็น 2 ประเภทอีก คือ

1. สัมผัสใน หมายถึงสัมผัสที่คล้องจองกันอยู่ในวรรคเดียวกัน วิธีผูกสัมผัสมี 2 วิธีคือ

ก. สัมผัสชิด คือ คำสัมผัสที่อยู่ติดกัน นิยมใช้ทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ตัวอย่างสัมผัสชิด เช่น "ดูกนกยกปีกป่อง อำปากร้อง ซองแซ่เสียง"

คำ นก กับ ยก และ ร้อง กับ ช้อง เป็นสัมผัสชนิด โดยอยู่ติดกันเป็นคู่ ๆ ซึ่งในคำประพันธ์วรรคหนึ่ง ๆ จะมีเกินหนึ่งคู่ก็ได้ เช่น "ความจงรักภักดีมีทุกผู้" ส่วนสัมผัสอักษรชนิดก็มีลักษณะในทำนองเดียวกัน เช่น "บุคคลองผาดพิงพิจพิณินา"

ข. สัมผัสคั่น คือ คำสัมผัสที่มีคำอื่นมาคั่นอยู่หว่างกลาง เช่น
 แม่นชีวิตปลิดไปเพื่อไทยอยู่ จะยอมสู้จนเลือดสาดไม่ขาดหนึ่ ไป กับ ไทย และ สาด กับ
 ขลาด เป็นคำสัมผัสกัน แต่มี "เพื่อ" และ "ไม่" มาคั่นอยู่ สัมผัสคั่นอักษรก็ทำนอง
 เดียวกัน ตัวอย่างคือ สักคำน้อยมีให้แห่งระวางไสท ไยซึ่งโกรธมาเกรี้ยวกราดคัตขาดพื
 น้อย กับ แห่ง และ โกรธ กับ เกรี้ยว เป็นคำสัมผัสคั่นอักษรโดยมี "มีให้" และ "มา"
 คั่นอยู่

2. สัมผัสนอก ได้แก่สัมผัสนอกวรรค ซึ่งเป็นการส่งสัมผัสจากวรรค
 หนึ่งไปยังอีกวรรคหนึ่ง โดยไม่ซ้ำคำเดิม สัมผัสนอกนี้เป็นสัมผัสบังคับ คือต้องเป็นสัมผัสสระ
 เช่น

อันเพื่อนดีมีเพียงหนึ่งถึงจะน้อย
 แม่นมีเกลื้อหยิบหนึ่งน้อยค้อยราคา

ดีกว่ารอยเพื่อนจิตวิธยา
 ยังมีกว่าน้ำเค็มเค็มทะเล
 (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

เกี่ยวกับเรื่อง คำสัมผัส ศาสตราจารย์เปลื้อง ณ นคร⁶ ได้ประมวลลักษณะ
 ของสัมผัสไว้ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สัมผัสแบบเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันเรียงสองคำ
 เช่น แม่นเนื้อเย็น เป็น หวางมทรณพ
2. สัมผัสแบบเทียบเคียง หมายถึง สัมผัสสระที่มีสระเดียวกันเรียง
 สามคำ เช่น จะได้กกกั้งไม่ในไพรสัณต์

⁶ เปลื้อง ณ. นคร, "ทัศนวิและลีลาแห่งกาพย์กลอน" คำบรรยายภาษาไทยชั้น
 สูงของชุมนุมภาษาไทยของครูสภา, (พระนคร : ครูสภา), หน้า 11.

... สิ่งซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า โปเอตรี ซึ่งในที่นี้เรียกว่ากวีวิจารณ์นั้น
 ภาษาคิดในสวนไทย ก็ย่อมจะมีสัมผัสคล้องกันมาเป็นกลอนทั้งสิ้น หนังสือ
 ไทน์ไม่มีสัมผัสคล้องกันเป็นกลอน หนังสือนั้นก็มิใช่โปเอตรี หรือ
 กวีวิจารณ์ไทย⁷

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงอธิบายว่า

... กวีนิพนธ์เป็นการร้อยกรองถ้อยคำ คือ เรียงถ้อยคำตามระเบียบ
 ขอบบังคับ ซึ่งไต่แกมวาทราฉันทลักษณะ แต่เป็นเพียงการร้อยกรอง
 กวีนิพนธ์ โดยเหตุแห่งการแสดงความรู้สึกนึกคิดที่เป็นภาพอันสวยงามด้วย
 ผู้แต่งและผู้อ่านจะรู้สึกหรือไม่ก็ตาม กวีนิพนธ์ เป็นสิ่งชวนใจให้เรารู้สึก
 นึกคิด ทำให้เราสนใจในรสของภาษาและเห็นภาพความคิดต่าง ๆ
 กระจ่างขึ้น⁸

นอกจากนั้นยังทรงให้คำอธิบายความแตกต่างระหว่างโปเอตรี (Poetry) กับ
 เวอร์ส (Verse) ไว้ว่า

... กวีนิพนธ์ (Poetry) เป็นลักษณะยอดเยี่ยมของวรรณคดี กวีนิพนธ์
 โดยมากแต่งเป็นคำร้อยกรอง (Verse) คือคำที่ถูกขึ้นตามฉันทลักษณะ
 แต่คำร้อยกรองเป็นเพียงเครื่องประกอบของกวีนิพนธ์เท่านั้น หาก
 แกนสารของกวีนิพนธ์ไม่...⁹

ศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน ได้อธิบายถึงร้อยกรองว่า

... โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนซึ่งมีถ้อยคำนำประกอบประพันธ์กัน มีขนาด
 มาตรา เสียงสูงต่ำ หนักเบาและสั้นยาวตามแบบรูป (Pattern) ที่
 กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวมานี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะตามที่

003380

⁷ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, สามกฐ (พระนคร : คลังวิทยา,
 2511), หน้า 282.

⁸ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์, วิทยาวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2
 พระนคร : แพรพิทยา, 2514), หน้า 28.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

กำหนดไว้ในตำราซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือ
ฉันทลักษณ์¹⁰

ในต่างประเทศ มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร้อยกรองไว้ดังต่อไปนี้

โรเบิร์ต ลี ฟรอสต์ (Robert Lee Frost) กวีชาวอเมริกัน ผู้มีชื่อเสียง
ทางการเขียนบทร้อยกรองได้แสดงความคิดเห็นไว้ในบทความเรื่อง "The Figure A
Poem Makes"¹¹ สรุปได้ว่า จุดประสงค์ของการเขียนบทร้อยกรองก็เพื่อทำให้เสียงของ
คำในบทประพันธ์นั้นแตกต่างไปจากกัน และสิ่งที่จะทำให้เสียงนั้นแตกต่างกันก็คือ สระ
พยัญชนะ การเว้นวรรคตอน จังหวะ การสร้างประโยค ถ้อยคำ รูปประโยค นอกจากนี้ใน
การเขียนยังต้องพิจารณาถึงแก่นของเรื่อง ความหมายของบทประพันธ์ และเนื้อเรื่องอีกด้วย

เวนท์เวิร์ท เค บราวน์ (Wentworth K. Brown) และสเตอร์ริง พี
ออลสเต็ด (Stering P. Olmsted) มีความเห็นว่า "To study poems is to see
this use of language through a magnifying glass"¹² การศึกษาร้อยกรอง
เป็นการศึกษาที่ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างและองค์ประกอบทางภาษาค้วยเว้นขยาย คือจะต้อง
พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยการพิจารณาคำ (Word) จังหวะ
(Rhythm) สัมผัส (Rhym) และอื่น ๆ เช่น กลวิธีหรือเทคนิค รูปแบบและภาพพจน์ที่จะ
ให้แกผู้อ่าน

¹⁰ พระยาอนุมานราชชน, การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ (พระนคร : บรรณาการ,
2515), หน้า 9.

¹¹ Robert Lee Frost, "The Figure A Poem Makes", Literary Criti-
cism in America (New York : The Liberal Arts Press, 1957), p. 289.

¹² Wentworth K. Brown and Stering P. Olmsted, Language and
Literature (New York : Harcourt, Brace World Inc., 1962), p. 161.

ลักษณะการสร้างสรรค์

กิลฟอร์ด¹³ (Guilford) อธิบายเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมที่อยู่ในมิติหนึ่งของโครงสร้างทางเชาว์ปัญญา (The Structure of Intellect) เป็นความสามารถทางสมองของมนุษย์ที่จะคิดแตกแยกออกไปหลายทิศทาง (Divergent Thinking) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ใหม่ ๆ เป็นความสามารถที่บุคคลจะนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานทุกชนิด ความสามารถนี้ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความแคล่วคล่องในการคิด (Fluency) คือความสามารถของสมองในการคิดตอบสนองได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว และมีการตอบสนองในปริมาณที่มากกว่า
2. ความยืดหยุ่นของความคิด (Flexibility) คือความสามารถของสมองในการคิดตอบโต้ได้ในวาระและสถานการณ์ต่าง ๆ
3. การริเริ่มของความคิด (Originality) คือความสามารถของสมองในการคิดสิ่งใหม่ และเป็นการตอบสนองที่ไม่ซ้ำกับการตอบสนองของผู้อื่น

แอนเดอร์สัน¹⁴ (Anderson) สรุปว่า การสร้างสรรค์นั้นเป็นการกระทำที่เลือกจากประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบ (Pattern) อย่างใหม่ ความคิดใหม่หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้น การสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ทุกคนมีอยู่ในระดับต่าง ๆ กัน ทุกคนเกิดมาพร้อมกับศักยภาพของการสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในทุกระดับอายุและทุกสาขาวิชา ถ้าจัด

13. การวัดความสามารถในการสร้างสรรค์

¹³ T.A. Razik, "Psychometric Measurement of Creativity", in Creativity, Edited by P.E. Vernon (Harmondsworth : Penquin Books Ltd., 1970), p. 159.

¹⁴ Ronald D. Anderson and Others, Developing Children Thinking (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, Inc., c 1970), p. 90.

New Jersey

ประสบการณ์ให้เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ไทเลอร์¹⁵ (Tyler) ได้ให้ทัศนะว่าผลงานการสร้างสรรค์นั้นไม่จำเป็นจะต้องขึ้นถึงขั้นสูงสุด ดังเช่น การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ เสมอไป แต่อาจเป็นขั้นใดขั้นหนึ่งใน 5 ขั้นในต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นที่แสดงออกมาอย่างอิสระในด้านความริเริ่มโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของผลงาน

ขั้นที่ 2 งานที่เป็นผลผลิต ขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะบางอย่าง

ขั้นที่ 3 เป็นงานขั้นประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น

ขั้นที่ 4 เป็นการปรับปรุงขั้นที่ 3 ให้ดีขึ้น

ขั้นที่ 5 เป็นงานที่เกิดจากการคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมขั้นสูงสุด ค้นพบทฤษฎีใหม่ ๆ
ไอส์เนอร์¹⁶ (Eisner) กล่าวถึงการสร้างสรรค์ตามที่นักจิตวิทยาศึกษาไว้ 3 ประการ คือ (1) ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่พรสวรรค์พิเศษที่คนเพียงส่วนน้อยเป็นเจ้าของ หากแต่เป็นสมรรถภาพซึ่งมนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของได้ในระดับต่าง ๆ กัน (2) ความคิดสร้างสรรค์เป็นผลของทั้งความคิดในส่วนของผู้คิดอย่างสร้างสรรค์ และการตัดสินในส่วนของผู้ดู บางคนอาจมีความคิดสร้างสรรค์สูง แต่คิดไว้เพียงส่วนตัว ไม่แสดงออกมา ก็จะไม่มีการสังเกตเห็น และไม่ได้รับการตัดสิน ดังนั้นขณะที่บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้น เขาก็ต้องสร้างผลงานบางอย่างให้ความคิดปรากฏออกให้ผู้คนรับรู้ และสิ่งนั้นต้องได้รับการตัดสินว่าเป็นของใหม่ มีเหตุผล และมีประโยชน์เป็นที่พอใจของคนบางกลุ่มในขณะนั้น และ

¹⁵E.P. Torrance, Guiding Creative Talent (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1964), p. 5.

¹⁶Elliot W. Eisner, "Research in Creativity : Some Findings and Conceptions," in Charles R. Day and William D. Ward, Studies in Developmental Psychology. (Burkley : Mc.Cutchan Publishing Corporation, 1968), pp. 349 - 355.

(3) ความคิดสร้างสรรค์ในสายตาของนักวิจัยนั้นต้องสามารถวัดได้

แมคแคนเลส¹⁷ (Mc Candless) เสนอข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ไว้ 5 ประการ คือ (1) การสร้างสรรค์เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของพฤติกรรมทางสติปัญญาซึ่งสามารถแสดงออกได้หลายทาง อาจกล่าวได้ว่าในขณะที่นักฟิสิกส์หรือนักประพันธ์เพลงสามารถเป็นผู้สร้างสรรค์ได้ในห้องทดลองหรือห้องดนตรี คนครัวก็สามารถจะเป็นผู้สร้างสรรค์ในห้องครัวได้เช่นกัน (2) ทุกคนเป็นเจ้าของความสามารถการสร้างสรรค์ในบางระดับ บางคนอาจสร้างสรรค์น้อยกว่าคนอื่น แต่ไม่มีใครที่จะไม่มีความสามารถในการสร้างสรรค์เลย (3) ความสามารถในการสร้างสรรค์นี้สามารถพัฒนาขึ้นได้ (4) เขาสนับสนุนความคิดของเปียเจต์ (Piaget) ที่ว่า การพัฒนาความสามารถทางการสร้างสรรค์นั้นควรจัดเป็นเป้าหมายประการแรกของการศึกษา เขาเชื่อว่าการสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งสมควรได้รับการสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดขึ้นในโรงเรียน และ (5) การสร้างสรรค์ซึ่งมีองค์ประกอบใหญ่ คือการคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) และการวัดสติปัญญาที่เป็นความคิดแบบเอกนัย (Convergent Thinking) นั้นไม่ใช่สิ่งเดียวกันและไม่เหมือนกัน

การช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จากผลการศึกษาของโรเจอร์ส (Rogers)¹⁸ พบว่าภาวะที่ส่งเสริมให้บุคคลกล้าคิดอย่างสร้างสรรค์ (Conditions Fostering Constructive Creativity) ได้แก่ ภาวะที่บุคคลรู้สึกปลอดภัย (Psychological Safety) ซึ่งเกิดจากความรู้สึกว่าตัวเองมีค่าและได้รับการยอมรับ รวมทั้งภาวะที่มีเสรีภาพ

Evans, Ellis D.

¹⁷Bond R. Mc. Candless and Ellis D. Evans, Children and Youth Psychosocial Development, (Hinsdale, Ill. : The Dryden Press, 1973), pp. 216 - 217.

¹⁸C.R. Rogers, "Towards a Theory of Creativity " In Creativity, Edited by P.E. Vernon (Harmondsworth : Penquin Books Ltd., 1970), pp. 146 - 149.

ทางใจ (Psychological Freedom) โดยไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลจากกลุ่มอย่างรุนแรง นอกจากนี้ แอนเดอร์สัน¹⁹ (Anderson) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้น 6 พบว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์สามารถพิจารณาได้จากผลิตภัณฑ์และกระบวนการของการแก้ปัญหา ความสามารถนี้สามารถส่งเสริมได้โดยเพิ่มคุณภาพของกิจกรรมทางวาจาในห้องเรียน ซึ่งการส่งเสริมความสามารถทางการสร้างสรรค์นั้นจะไม่ทำให้สูญเสียสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการแต่อย่างใด นอกจากนี้สภาพห้องเรียนที่ยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดอย่างอิสระจะช่วยส่งเสริมทั้งความสามารถทางวิชาการและทางสร้างสรรค์

ในประเทศไทย เซาวนา ยุทธสุริยพันธ์²⁰ ได้ศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่มีบรรยากาศแบบเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ไม่เคร่งครัดในระเบียบมากนัก เช่น โรงเรียนสาธิต ปรากฏว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีบรรยากาศการเรียนการสอนที่มีแบบแผนเคร่งครัด

ผลการศึกษาค้นคว้าข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล จะได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาได้เมื่ออยู่ในสถานะที่มีอิสระเสรีในการแสดงออก และในทางตรงข้าม ความคิดสร้างสรรค์ก็อาจหยุดชะงักลงได้เมื่ออยู่ในสถานะที่ถูกจำกัด

¹⁹ John Robert Anderson, "Classroom Interaction...", Dissertation Abstracts (July, 1973), 185 - A.

²⁰ เซาวนา ยุทธสุริยพันธ์, "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในระดับชั้นประถมและมัธยมระหว่างโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรปกติ" (ปริญญา-นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514), หน้า 12 - 15.

การสอนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

กฤษี คำชาย²¹ ได้เก็บความจากบทความของ เควิต แกรี่ เอ. ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การสอนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นมีหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการคือ

1. มุ่งให้เกิดจินตนาการ โดยเปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นและมีความมีใจกว้าง เพื่อที่จะให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนรู้ว่า กำลังจะสร้างสรรค์อะไร ความคิดจากจินตนาการเกิดขึ้นควบคู่ไปกับผลงานที่สำเร็จออกมา

วิธีการสอนเพื่อให้เกิดจินตนาการนั้น มายเยอร์ (Myers) และทอแรนซ์ (Torrance) ได้ใช้การตั้งคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง เช่น คำถามว่า อะไรเกิดขึ้นถ้าแมวเห่าได้ หรือ อาหารจานหนึ่งประกอบด้วย หัวหอม ถั่ว เนย ขนมน้ำแข็ง และแตงกวา อาหารจานนั้นน่าจะเรียกว่าอะไร

นอกจากนี้ โคช (Koch) ได้ทดลองการสอนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์โดยการฝึกให้เด็กชั้นประถมเขียนโคลงช่วยการเริ่มต้นประโยคด้วยคำว่า ฉันอยาก... .. แล้วให้เติมสี ลักษณะ ของบุคคล เมือง หรือประเทศลงไป (ตัวอย่าง ฉันอยากจะเป็นชาติ บราว ซึ่งสวมเสื้อเชิ้ตสีน้ำเงินอยู่ประเทศฝรั่งเศส) หรือประโยคว่า ฉันเคยเป็น... .. แต่เดี๋ยวนี้อันนี้เป็นโบ) ผลที่ได้ก็คือนักเรียนสามารถเขียนโคลงได้อย่างมีชีวิตชีวา และกระตือรือร้นต่อการที่จะเขียนต่อไป อีกด้วยมีความสุข

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสอนเพื่อส่งเสริมนิสัยและเจตคติอันจะก่อให้เกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์นั้น จำเป็นต้องอาศัยวัสดุ วิธีสอนและเนื้อหาเป็นสำคัญ

²¹กฤษี คำชาย, "แนวการสอนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์." วารสารวิชาการวิทยาลัยครูเทพสตรี. (ลพบุรี : หัดถโกศลการพิมพ์, 2519), 7 - 10.

2. เรียนรู้การสร้างสรรค์โดยการกระทำ

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์คือการที่ได้คิดจริง ๆ เฟลด์สัน เทรฟฟิงเกอร์ และ บาร์ทลกา (Feldson, Treffinger and Bahlka) ได้ทดลองเรื่องนี้โดยการจักเครื่องบันทึกเสียงไว้ 27 เครื่อง แต่ละเครื่องมีแบบฝึกหัดไว้ 3 - 4 ชุด ในม้วนเทปแต่ละชุดนั้น ส่วนแรกจะเป็นหลักการที่สอนถึงการคิดแบบสร้างสรรค์ เช่น ให้ความคิดใหม่ ให้เรียบเรียงความคิดหลาย ๆ ความคิดเข้าด้วยกัน ในแนวใหม่ให้แก้ปัญหา เป็นต้น

ส่วนที่สองเป็นเรื่องราวในเชิงสร้างสรรค์ เช่น พฤติกรรมของนักบุกเบิก (Christopher Columbus, Alexander Bell, John Glen และ Jonas Salk) ส่วนที่สามเป็นแบบฝึกหัดซึ่งต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ จากการทดลองปรากฏว่า นักเรียนที่ผ่านการทำแบบฝึกหัด หรือผ่านการสอนหลักการคิดแบบสร้างสรรค์ หรือผ่านเรื่องราวที่เกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ จะทำคะแนนได้ดีขึ้นอย่างมาก เมื่อไปรับการทดสอบความสามารถในการคิดแบบสร้างสรรค์

การวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์นั้น จะเพิ่มขึ้นได้เมื่อมีโอกาสได้คิดจริง ๆ เดวิด ฮูทแมน (David Houtman) และ โรเวตัน (Roweton) ได้เสนอแนวคิดซึ่งได้จากการวิจัยว่า แต่ละวันครูควรใช้เวลาสักเล็กน้อยสำหรับให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการเพราะจะเป็นทางนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และจากการวิจัยของเขายังพบว่า เด็กนักเรียนที่ครูสนับสนุนให้ทำกิจกรรมในห้องเรียน จะมีระดับความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กในห้องที่ครูไม่อนุญาตให้อภิปราย หรือร่วมกันแก้ปัญหาเนื่องจากกลัวว่าจะเสียวินัยในการควบคุมห้องไป

3. บรรยากาศที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์

บรรยากาศที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่บรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับ และการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระไม่ว่าจะเป็นการอภิปรายแบบไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า เป็นงานศิลปะ หรืองานทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนต้องมีอิสระพอที่จะคิดสร้างสรรค์ตามความพอใจ

คาร์ล โรเจอร์ส และ ออสโบซิน (Carl Rogers and Osbosin)

สรุปว่าบุคคลจะคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกปลอดภัยทางจิต และบรรยากาศที่กระตุ้นให้คิด

เดวิด (David) กล่าวว่า อารมณ์ขันก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ บรรยากาศที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นจะต้องปลอดภัยและผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด อย่างไรก็ตาม ในการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น ครูจำเป็นจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพในการสร้างสรรค์เสียก่อน มิเช่นนั้นแม้ว่าครูจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความคิดสร้างสรรค์และทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ก็เพียงใดก็ตาม ก็ไม่อาจที่จะทำให้ขบวนการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา และไม่อาจที่จะสอนให้เด็กเกิดความคิดแบบสร้างสรรค์ได้

การสอนการเขียนแบบสร้างสรรค์ตามรอยกรองสำหรับเด็ก

เกตติง²² (Geeting) ได้เสนอขั้นตอนการสอนที่จะกระตุ้นให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ทางรอยกรองไว้ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ให้เด็กได้ยินได้ฟังบทรอยกรองต่าง ๆ ซึ่งครูอาจอ่านให้ฟัง หรือฟังจากเทป หรืออ่านกันเอง ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการให้ประสบการณ์เกี่ยวกับรอยกรองแล้ว ยังเป็นการพัฒนาในด้านการฟังอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้เด็กได้เรียนรู้ในการพูด การออกเสียง บทรอยกรอง และเรียนรู้ความหมายของบทรอยกรองนั้น ๆ ทั้งนี้จะเป็นการปลุกฝังให้เด็กเกิดความรักที่จะเรียนรอยกรอง การเปิดโอกาสให้เด็กได้อ่านกัณฑ์ ๆ ใคร่องเป็นท่วงทำนองจะยิ่งช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าของรอยกรองยิ่งขึ้น

²²Baxter M. Geeting, "Creative Motivation of Poetry", Elementary English, xxxxx No. 8, (Nov/Dec 1973), 1205.

ขั้นที่ 3 ให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการอ่านบทร้อยกรองต่าง ๆ ซึ่งมีเทคนิค สีสาวของการอ่านต่างไปจากรอยแก้ว

ขั้นที่ 4 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงท่าทางประกอบบทร้อยกรองที่เรียน โดยการจัดหาร้อยกรองที่มีจังหวะหรือมีเสียงซึ่งกระตุ้นให้อยากแสดงท่าทางประกอบ

ขั้นที่ 5 เปิดโอกาสให้เด็กได้หัดสร้างสรรค์บทร้อยกรองของตนซึ่งอาจทำได้ทั้งการพูด หรือการเขียน

วิลเบอร์ (Wilbur) ได้ให้ข้อเสนอว่าการศึกษาที่เด็กจะชอบการเรียนร้อยกรองนั้นต้องประกอบด้วย ความอยากรู้อยากเรียน ความประทับใจที่ได้รับจากการเรียนและการได้มีอิสระในการหัดคิดค้นและเขียนร้อยกรองด้วยตนเอง ไมล์ (Miles) กล่าวถึงความสำคัญของการที่เด็กอ่านบทร้อยกรองมาก ๆ นั้นว่าเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนร้อยกรอง เพราะเด็กจะได้เรียนรู้ จังหวะ คำคล้องจอง สัมผัส และลักษณะของร้อยกรองด้วยตัวเอง รุกเกเซอร์ (Rukyser) ได้ชี้ให้เห็นว่าการที่จะสอนร้อยกรองแก่เด็กให้ได้ผลมากที่สุดนั้น การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค การกระตุ้นให้เด็กเห็นความสำคัญของร้อยกรองเป็นเรื่องที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้คานร้อยกรองได้อย่างดียิ่ง

เคนเนดี²³ (Kenedy) ได้ให้ขอแนะนำในการสอนร้อยกรองในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์ทางด้านร้อยกรองแก่เด็กโดยการให้เขาได้อ่าน ได้ฟังบทร้อยกรอง ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่ไกลและใกล้ตัว เพื่อช่วยส่งเสริมจินตนาการในการเขียนร้อยกรอง
2. การดำเนินการสอนร้อยกรองนั้นไม่ควรที่จะสอนแต่เฉพาะตามโปรแกรมที่

²³Larry D. Kenedy, "Teaching Poetry and Prose", Teaching the Elementary Language Arts, (New York : Harper & Row, Publishers 1975), pp. 212 - 217.

กำหนดไว้เท่านั้น ครูควรจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการสร้างสรรค์งานร่ายกรองได้ เช่นการเล่นละคร การเซตหุ่น เป็นต้น

3. ให้เด็กเริ่มเขียนบทร่ายกรองโดยการช่วยกันเขียนเป็นกลุ่มก่อนที่จะให้เขียนเป็นรายบุคคล เพราะจะช่วยให้เด็กมีความสุขในการทำงานและเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในการร่ายกรองต่อไป แต่ทั้งนี้ครูจะต้องเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิด

4. ครูควรเลือกหัวข้อที่จะให้เขียน ให้เหมาะกับวัยและเพศของเด็ก เช่น เด็กชายมักจะสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ ความกล้าหาญ กีฬา ซึ่งเด็กหญิงมักจะไม่ชอบ ดังนั้นการเตรียมการสอน ตลอดจนอุปกรณ์จึงควรให้เหมาะสมดังกล่าว

5. จัดกิจกรรมที่ทุกคนมีโอกาสได้มีส่วนร่วมอย่างอิสระและไม่เคร่งเครียด

6. ขอมริบยกย่อง สนับสนุนและส่งเสริม ในความพยายามที่จะสร้างสรรค์งานประพันธ์ของเด็กตลอดเวลา แมวาลักษณะของร่ายกรองนั้นจะแปลกแหวกแนวไปจากฉันทลักษณ์ที่บังคับไว้ก็ตาม

7. ให้กำลังใจและติดตามผลงานของเด็กอย่างสม่ำเสมอ นำผลงานของเด็กมาอ่านแลกเปลี่ยนกัน แต่ครูจะต้องระวังเรื่องการพู่ควิจารณ์ผลงานนั้น ๆ ที่จะไม่ให้กระทบกระเทือนใจหรือเป็นการสะกิดแนวความคิด เกี่ยวกับการเลือกบทร่ายกรองสำหรับเด็กนั้น บาวเวอร์ส²⁴ (Bowers) ได้สรุปลักษณะร่ายกรองที่เด็กในชั้นประถมศึกษาสนใจว่า

1. เด็กจะชอบและสนใจบทร่ายกรองที่ให้จังหวะหนักแน่น ไขว่คว้าง่าย ๆ ชรรรมคา ๆ เป็นคำที่คุ้นเคย แต่ให้ความรู้สึก เสียด และภาพพจน์ที่ชัดเจน

2. เด็กจะชื่นชอบบทร่ายกรองที่สอดคล้องอารมณ์ขัน และจดจำได้ดี ดังนั้นในการสอนเขียนคำประพันธ์บทร่ายกรองที่จะให้เด็กมีความสุขและความมั่นใจ ครูจึงควรให้เด็กเขียนเรื่องที่ขบขันก่อนเพื่อเป็นการจูงใจ

²⁴Phyllis Bowers, "Fostering the Child's Enjoyment of Poetry" Beginning in the Language Arts. (Toronto : J.M. Dent 1957), p.102.

3. เด็กจะชื่นชอบบทร้อยกรองที่ให้เรื่องราวที่ประสมประสานระหว่างเรื่องจริง และเรื่องนึกฝันที่แปลกไปจากความจริง

4. เด็กจะชอบเขียนบทร้อยกรองที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา และมักจะแสดงความรู้ สึกนึกคิดตามประสาเด็ก เรื่องที่จะนำมาให้เด็กเขียนจึงควรเป็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจน เรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเขาเอง

นอกจากนั้นเคนเนดี²⁵ (Kenedy) ยังเสนอว่าบทร้อยกรองที่จะช่วยกระตุ้นให้เด็ก เกิดความคิดสร้างสรรค์ นั้นควรเป็นบทร้อยกรองสั้น ๆ แต่มีลักษณะดังที่กล่าวมาในข้างต้น

วิลสัน²⁶ (Wilson) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการสอนเขียนบทร้อยกรองว่าในการที่ จะสอนให้เด็กเขียนบทร้อยกรองให้ได้ค่านั้น การจัดประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมาก กิจกรรม ที่จัดขึ้นในการเรียนการสอน ควรที่จะได้ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกฝนด้านการใช้จินตนาการและ พยายามให้เด็กได้คุ้นเคยกับท่วงทำนอง เสียง สีสวรรค์ จังหวะ และรูปแบบของบทร้อยกรอง อยู่เสมอ เพราะการเขียนร้อยกรองนั้นต่างไปจากการเขียนร้อยแก้วที่ต้องอาศัยความพยายาม และความสามารถในการเลือกคำมาใช้ให้น้อยแต่แสดงความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความหมายได้ มากที่สุด ซึ่งเด็กโดยมากรู้สึกว่าเป็นเรื่องยากอยู่แล้ว บาวเวอร์ส²⁷ (Bowers) ได้ให้ ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า การเตรียมประสบการณ์สำหรับเด็กนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กมี ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนร้อยกรอง ซึ่งถ้าเด็กมีความชื่นชอบและสนใจที่จะเรียนแล้ว โอกาสที่ ครูจะปลูกฝัง และส่งเสริมให้เด็กเขียนร้อยกรองก็เป็นไปได้โดยไมยาก

²⁵Larry D. Kenedy, op.cit., p. 220.

²⁶Roy R. Wilson, "Poetry Writing-Exercise in Creativity", Teaching Children Language Arts. (West Nyack, N.Y. : Parker Publishing Company, Inc., 1975), pp. 137 - 139.

²⁷Phyllis Bowers, op.cit., p. 107..

เฮนนิ่ง²⁸ (Henning) เสนอว่า ความสำเร็จในการสอนร่ายกรองสำหรับเด็ก นั้นขึ้นอยู่กับตัวครรมากกว่าอิทธิพลของศิลปภาษา ตามที่มีผู้กล่าวว่า ความรักในจินตกวีนั้นเกิดขึ้น จากการที่เราได้เข้าไปสัมผัสและซาบซึ้งด้วยวิญญาณของเราทีเดียว ฉะนั้นครูที่จะสอนคำ- ประพันธ์ประเภทร่ายกรองแก่เด็กจึงจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะดังที่มีผู้กล่าวไว้นั้น และถือว่าการที่ได้สอนร่ายกรองกับเด็กเล็กนั้น เป็นโอกาสที่มีค่าอย่างมหาศาล เพราะเด็กโดย ชธรรมชาติและวิญญาณแล้วชอบบทร่ายกรองมากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ที่กระตุ้นและให้โอกาส เด็กในการแสดงธรรมชาติอันแท้จริงนั้นออกมาเท่านั้นเอง ครูที่รักและสนใจในเรื่องร่ายกรอง อยู่แล้วย่อมมีโอกาสที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคำนี้ให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี แต่ อยากรู้ก็ตามเราไม่ไฉนที่จะสอนบทร่ายกรองแก่เด็กในวันนี้เพื่อจะให้เขากลายเป็นกวีผู้ยิ่งใหญ่ในวันหน้า ดังนั้นในการสอนครูจึงควรกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ไว้ทุกครั้ง

นักการศึกษาไทยหลายท่านได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนร่ายกรองไว้ดังต่อไปนี้ เพื่ออก กุสุมา ณ อยุธยา²⁹ กล่าวว่า การสอนร่ายกรองให้โดยลดี ควรเริ่มด้วยการปลูกฝัง ความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าของ ร่ายกรองให้แก่เด็กด้วยวิธีการที่ถูกต้องและก็ได้เสนอแนะขอ- 4 ประการในการสอนร่ายกรองแก่เด็กชั้นประถมคือ

1. การบังคับให้ท่องร่ายกรอง การกำหนดให้เด็กจำหรือบังคับให้ท่องร่ายกรอง ตามครู หรือตามกระถวาง ทำให้เด็กเกลียดร่ายกรอง เด็กไม่ชอบเพราะเบื่อ และเห็นเป็น งานประจำที่เหนื่อยยาก
2. การวิเคราะห์ร่ายกรอง การวิเคราะห์ร่ายกรองอย่างละเอียดเช่นคำว่า

²⁸ Dorothy Grant Henning, "Let Children Enter the Realm of Poetry" Content and Craft, Written Expression in the Elementary School, (Englewood, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1973), p. 186.

²⁹ เพื่ออก กุสุมา ณ อยุธยา, "ข้อห้ามสี่ประการในการสอนร่ายกรองแก่เด็กชั้นประถม" ประชาศึกษา, ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (กันยายน, 2511), 81 - 91.

แต่งแบบไหน หากมีศัพท์ที่เปิดพจนานุกรมแปลความหมายให้แจ่มชัดทุกบรรทัด ทุกบาท ดังนั้น
เท่ากับครูเป็นผู้ทำลายการสร้างสรรค์ของรอยกรองทั้งสิ้น ทำให้รอยกรองนั้นเสียความเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน หรือเสียชีวิตจิตใจ การที่ครูให้เด็กฟังเล็งเอาสิ่งต่าง ๆ ของรอยกรอง
อาจเป็นเครื่องกีดขวางไม่ให้เด็กเข้าถึงจิตใจของกวีได้สะดวก

3. การใช้รอยกรองเป็นเครื่องสอนคติธรรม เด็กเรียนศีลธรรมจากชีวิตจริง
มิใช่จากโคลงกลอน หากจะทำให้เกิดความคึกความเข้าใจในคำสอนซึ่งเป็นนามธรรมแล้ว
เด็กจะรับไปไม่ได้หรือรับไปอย่างผิด

4. การใช้รอยกรองที่ลึกซึ่งสำหรับผู้ใหญ่มาสอนเด็ก เช่น ให้ศึกษาชีวิตของกวี
อย่างละเอียด แล้วเอางานของกวีมาเกณฑ์ให้เรียน การสอนเช่นนี้ไม่ได้ผล

เกหลง พานิช³⁰ ได้ให้ขอแนะนำในการสอนการแต่งคำประพันธ์ไว้อย่างน่าสนใจ
ดังนี้

1. ก่อนให้แต่ง ควรให้นักเรียนเห็นความไพเราะของคำประพันธ์ก่อน
2. ให้นักเรียนได้อ่าน ได้ฟังคำประพันธ์ที่ไพเราะมาก ๆ
3. ให้มีสมุดจดคำประพันธ์ที่ไพเราะ
4. ให้รู้สึกห่มาก ๆ เพื่อใช้แทนกันได้ในที่ที่ต้องการสัมผัส
5. หักแต่งให้ถูกแบบ ยังไม่ต้องหวังเรื่องความไพเราะ
6. ครูแสดงความเห็นใจ ไม่เร่งรัดบังคับ และให้เวลาพอสมควร
7. ชั้นแรกยังไม่ต้องแต่งเอาใจความ แค่ให้ทำเล่น ๆ โดยเอาชื่อดอกไม้
ชื่อคน ชื่อสัตว์มาเรียบเรียงให้คล้องจอง
8. เอาข้อความร้อยแก้วมาเปลี่ยนคำบางคำให้เกิดสัมผัส
9. เล่าเรื่องหรือนิทานซึ่งทำให้นักเรียนเกิดอารมณ์ เช่น เห็นใจ สงสาร

³⁰ เกหลง พานิช, "การแต่งคำประพันธ์" คู่มือครูวิชาภาษาไทย, (พระนคร :
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 43.

ระเบียบ นาคทรพ³¹ ไท่กล่าวดงการสอนรยกรองไวว่า
การเลอรยกรองนี้อาจเริ่มตนด้วยวิธีงาย ๆ เช่น หามทรยกรองที่ไฟเระมา
อวนไหนักเรียนทั้ง และเนะไหนักเรียนสังเกตุจากวิสามารถเลือกเฟนถอยคามา
ใช้โคปรูฉัดเพียงไร ในขั้นแรก การใ้เกใ้แคงอาจจะยากอຍบาง แตกัพอจะ
เริ่มโคควบคุมการหาคามาเคิมของวางใหม่เสียงสัมผัสดคามลักษณะของคัมประพันษ
นั้น ๆ ทุอไปก็หาภาพพรรมชาติ หรือภาพศิลปะที่ส่วยงามมาใหนักเรียนบรยาย
เป็นภาพหรืออเป็นกลอนงาย ๆ และใ้แคงตามความศุมครใจบาง หรือกำหนด
หัวขอใ้ไปแคงบาง ภายหลังกัไ้นักเรียนโคจรจกแผนผังขอมังคัมของคัมประพันษ
นั้นแลว

นรันทร นวมารค³² ใ้หลักการสอนแคงคัมประพันษไวว่า

1. ครแมนหลักเกณที่การแคงคัมประพันษ
2. ใ้เด็กเขาใจเครื่องหมาย หลักเกณที่ในการแคง รุ้จกัและเขาใจการเขียน
แผนผังขอมังคัมของคัมประพันษ ซ่วยใ้เด็กแมนย่า มีหลักเกณที่ในการแคงคัมประพันษต่าง ๆ ที่
จะใ้เกเณ โดยครุจะตองละเอียดถึถวนในขณะใ้หลักเกณที่ ใ้เด็กใ้เขาใจอยางชัดเจน
มีตัวอยางประกอบ
3. ใ้เด็กรุ้จกัลักษณะขอมังคัมในคัมประพันษอยางเขาใจ เช่น คณะ สัมผัสด
พยางค์ ฯลฯ
4. กอนลงมือเรียนการแคงคัมประพันษต่าง ๆ ครุควรอธิบายความสำคัญของ
ลักษณะต่าง ๆ ที่มีตอการแคงคัมประพันษอยางซา ๆ งาย สั้น และไม่สับสน
5. ในขณะสอนใ้เด็กใ้รวมศีกษา ยกตัวอยาง ด้วย

³¹ ระเบียบ นาคทรพ, "การสอนหลักภาษาไทย " คู่มือครูวิชาภาษาไทย,
(พระนคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 10.

³² นรันทร นวมารค, "การแคงคัมประพันษ," บันทึกคำบรรยายวิชาภาษาไทย
ระดับมัธยมศึกษาตอนตนและตอนปลาย, (พระนคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย),
หน้า 11 - 12. (อค์สำเนา).

6. ให้เด็กรู้จักข้อห้ามที่ไม่ควรใช้ในการแต่งคำประพันธ์ ซึ่งมีดังนี้³³

1. อย่าใช้คำที่ไม่มีความหมาย หรือคำที่มีความหมายแต่ไม่ตรงกับความต้องการในบทประพันธ์
2. อย่าใช้คำๆเดียวกันซ้ำสัมผัสกัน แม้จะต่างความหมายกัน เช่น คน - คนช
3. อย่าใช้คำเสียงเดียวกันซ้ำสัมผัสกันอีกแห่งหนึ่งในบทเดียวกัน
4. อย่าลงทาบบทควายคำเสียงเดียวกันกับคำที่รับหรือส่งสัมผัสมาแล้วในบทนั้น
5. อย่าลงทาบบทควายคำที่มีเสียงวรรณยุกต์
6. อย่าใช้คำมากพยางค์ ถือเป็นคำพยางค์เดียว

7. การสอนคำประพันธ์ ควรเริ่มจากง่ายไปยาก

8. เมื่อเด็กได้ความรู้อันจำเป็นในการแต่งคำประพันธ์แล้ว จึงให้ฝึกแต่ง

กานดา คาระสวัสดิ์³⁴ และคณะ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสอนแต่งคำประพันธ์ว่า

1. ครูควรสร้างความสนใจในการแต่งคำประพันธ์ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนก่อน ซึ่งอาจทำได้โดยการพูดชักจูงให้เห็นคุณค่าของกวีนิพนธ์ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิต

2. ครูควรพิจารณาความสามารถและความสนใจของนักเรียนแต่ละคนและส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนการแต่งคำประพันธ์ที่ตนถนัด และสนใจให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ ถ้านักเรียนคนใดไม่สนใจหรือไม่ถนัดและแต่งไม่ได้ครูไม่ควรบังคับ ควรหาวิธีช่วยเหลือเป็น

³³ นรินทร์ นวมารค, "การแต่งคำประพันธ์," คู่มือครูวิชาภาษาไทย, (พระนคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 178.

³⁴ กานดา คาระสวัสดิ์ และคณะ, รายงานการสัมมนาเรื่องการสอนแต่งคำประพันธ์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สายศิลป์. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาสัมมนาการสอนภาษาไทย แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. (อัคราเนา).

รายบุคคล

3. ครูควรเปลี่ยนแปลงวิธีสอนเสมอ ๆ ไม่ควรใช้วิธีสอนซ้ำกันทุกชั่วโมง

ในเรื่องการจัดกิจกรรมและอุปกรณ์ประกอบการสอนร้อยกรองนั้น นับว่าเป็นสิ่งเราที่สำคัญในการช่วยให้เด็กเกิดความสนใจในการแต่งคำประพันธ์ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา³⁵ ได้เสนอกิจกรรมและอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ให้การเรียนการสอนน่าสนใจและบังเกิดผลดังนี้

1. รูปภาพ รูปภาพที่จะนำมาใช้เป็นอุปกรณ์นั้นหาได้ไม่ยาก แต่ผู้สอนจะต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า จะเลือกภาพใดมาเป็นอุปกรณ์ก็ตาม ต้องคำนึงหรือเลือกรูปภาพที่มีชีวิตชีวาหรือที่ฝรั่งเรียกว่า A Picture That Speaks. หมายความว่า รูปภาพนั้นจะต้องให้ความหมายได้ ภาพนั้นต้องไม่ใช่ภาพถ่าย คือเป็นภาพสวยแต่ไม่แสดงความหมาย ภาพเช่นนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดได้ที่ดีที่สุด

2. แผนเสียงบทเพลงต่าง ๆ อาจจะเป็นบทเพลงปลุกใจ หรือเพลงที่ให้ความไพเราะ ความบันเทิง หรือบทเพลงที่สะท้อนภาพสังคมปัจจุบันทั้งสังคมเมืองและชนบท

3. แนะนำให้นักเรียนมีสมุด หรือแฟ้มส่วนตัว คัดลอกบทร้อยกรองจากวรรณคดี หรือตัดข้อความจากนิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์ที่เห็นว่าแต่งดี รวบรวมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการแต่ง

4. รวบรวมเรื่องต่าง ๆ ที่ น่าสนใจ เช่น นิทานส่งเสริมจริยศึกษา หรือเรื่องราวของเหตุการณ์ต่าง ๆ มาให้นักเรียนอ่านแล้วแปลง เรื่อง เป็นบทร้อยกรอง

5. นอกจากหนังสือบทร้อยกรองแล้ว หนังสืออื่น ๆ ที่จำเป็นซึ่งครูและผู้เรียนควรหารวบรวมไว้คนควา คือ ประเพณีไทย ประวัติกวีบุคคลสำคัญ และสารคดีท่องเที่ยว ฯลฯ เพราะหนังสือเหล่านี้ให้แง่มุม แนวคิด ในการแต่งบทร้อยกรองกว้างขวางขึ้น

³⁵หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, "ขอแนะนำในการสอนคำประพันธ์," จุดสารภาษาไทย, (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2506), 167-170.

6. ครูควรให้ผู้เรียนทำหนังสือพิมพ์ประจำชั้น เพื่อให้โอกาสแก่ผู้เรียนแต่งบท ร้อยกรองมาลงพิมพ์
7. ครูควรรวบรวมบทร้อยกรองที่ผู้เรียนแต่งดี มาพิมพ์ติดไว้ในสมุดรวมบทร้อย- กรองของชั้น เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้เรียน
8. ครูควรจัดกิจกรรม กลอนสด ทอล์กโชว์ หรือประกวดคอกกลอนร้อยในวันสำคัญ หรือตามโอกาสที่เหมาะสม
9. ครูนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ ชมความงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ธรรมชาติ หรือไปหมู่บ้านสลัม ฯลฯ เพื่อจะได้เกิดแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดบทร้อยกรอง ออกมา

กิจกรรมและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้สอนไม่จำเป็นต้องจัดทุกอย่าง เพียงแต่เลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจัดได้ง่าย และเหมาะกับโอกาส โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะ เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามถ้าผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมและมีอุปกรณ์ประกอบ บทเรียนหลาย ๆ อย่าง ก็จะเป็นผลดีแก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ นัยนา สุทธิธรรม³⁶ ยังได้เสนอแนะกิจกรรมที่น่าสนใจในการสอนแต่ง คำประพันธ์ไว้ดังนี้

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ฝึกหัดแต่งคำประพันธ์ตามหัวข้อต่าง ๆ ที่กลุ่มของตน ถนัดหรือสนใจ หรืออาจจัดให้นักเรียนแข่งขันแต่งคำประพันธ์โต้ตอบกัน
2. ฝึกให้นักเรียนคิดแบบสืบเนื่องต่อ ๆ กันไปทุกคน หรืออาจแบ่งกลุ่มฝึกก็ได้ โดยครูเป็นผู้กล่าวเริ่มต้น เช่น ครูกล่าวคำว่า ดวงดาว แล้วให้นักเรียนคิดสืบเนื่องต่อเชื่อม โยงกันไปเรื่อย ๆ เช่น จากดวงดาว ก็อาจคิดไปถึงท้องฟ้า - แสงสว่าง - กลางคืน

³⁶ นัยนา สุทธิธรรม, "ฉันทลักษณ์ไทยร่วมสมัยในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา- วิทยาลัย, 2517), หน้า 215 - 216. (อัครสำเนา).

การฝึกแบบนี้จะช่วยทำให้สามารถผูกเรื่องราวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างน้อยก็ทำให้เกิดแนวความคิดในเรื่องต่าง ๆ ได้

3. ในบางครั้ง ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์โดยไม่จำกัดรูปแบบและเนื้อหาบ้าง แต่ควรจะทำภายหลังจากที่นักเรียนเข้าใจหลักเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์โบราณ และได้ฝึกหัดการแต่งตามแบบแผนนั้น ๆ แล้ว

4. การเปลี่ยนบรรยากาศจากในห้องเรียนไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สนามหญ้า หน้าโรงเรียน หรือการไปทัศนศึกษาก็จะช่วยให้นักเรียนได้เห็นจาก หรือเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นได้

5. กิจกรรมในห้องเรียนอาจใช้อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น ภาพ หรือการเล่าเรื่องให้เด็กเกิดจินตนาการต่อเนื่องจากภาพ หรือเรื่องที่เล่า

6. สนับสนุนให้นักเรียนแต่งบทร้อยกรองมาลงในหนังสือวารสารของโรงเรียน หรือหนังสือที่พิมพ์ออกจำหน่ายโดยทั่วไป

7. จัดให้มีป้ายประกาศสำหรับให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์โต้ตอบกัน หรือหากคำประพันธ์บทไหน ๆ มาคิดไว้เสมอ

บทบาทของครูในการสอนเขียนร้อยกรอง³⁷

ครูสอนแต่งคำประพันธ์ เป็นผู้มีบทบาทมากที่สุด บุคลิกของครู วิธีการที่ครูใช้ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียน หรือมีกำลังใจที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นครูสอนแต่งคำประพันธ์จึงควรจะเป็นผู้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มี "ใจกว้าง" ยอมรับความคิดเห็นของเด็กและส่งเสริมแนวความคิดไปในทางที่ถูกที่ควร ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างจินตนาการและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ งานเขียนที่มีลักษณะสร้างสรรค์ เป็นงานเขียนที่จะต้องมีความคิดเกิดขึ้นตลอดเวลา

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 214 - 215.

ในตัวยุเขียนจนสามารถแสดงสิ่งใหม่ ๆ ออกมาได้ ถ้าเด็กแสดงความคิดเห็นออกมาแล้วครูไม่ยอมรับความคิดเห็นนั้น เด็กจะเกิดความรู้สึก "ไม่อยากคิด" อีกต่อไป จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนแต่งคำประพันธ์และการสอนเขียนเน้นให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ครูจึงควรมีใจกว้างยอมรับผลงานของเด็กที่เป็นรูปแบบใหม่ ๆ บาง

2. ครูจะทองฝึกให้นักเรียนรู้จักสังเกตและจับใจความหรือลักษณะแนวความคิดของนักเขียนบทร้อยกรองแต่ละคน และฝึกให้นักเรียนได้หัดแสดงแนวความคิดของตนออกมาอย่างเหมาะสม

3. ครูควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อวิชานี้ อย่างน้อยเด็กจะได้มีความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ได้

4. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจอยู่เสมอ และจัดหาอุปกรณ์ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน อยากคิดอยากเขียนมากยิ่งขึ้น

เกณฑ์ในการประเมินผลงานสร้างสรรค์ด้านร้อยกรองของเด็ก

การพิจารณาผลงานการเขียนร้อยกรองของเด็กนั้น เราพิจารณาและตัดสินโดยดูจากพัฒนาการของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ การนำผลงานของเด็กทุกคนมาเปรียบเทียบกันเพื่อเป็นเกณฑ์ในการวัดว่าใครมีความสามารถมากกว่าใครนั้น นอกจากจะเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งแล้ว ยังเป็นการขัดต่อการที่จะส่งเสริมการสร้างสรรค์ของเด็กอีกด้วย ในการที่จะช่วยให้การตัดสินงานของเด็กเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมที่สุดนั้น ครูควรจะได้คำนึงถึงความสามารถที่เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ พื้นภูมิหลัง ตลอดจนประสบการณ์ของเด็กที่มีอยู่เป็นองค์ประกอบในการตัดสินผลงานแต่ละชิ้น ผลงานร้อยกรองที่ได้รับการยกย่องว่าดีเกินของเด็กอายุ 8 ขวบ อาจจัดว่าเป็นผลงานที่ใช้ไม่ได้เลยถ้าผู้ทำเป็นเด็กอายุ 12 ขวบ ในทำนองเดียวกัน ผลงานที่ไม่เป็นที่พอใจซึ่ง เป็นผลิตผลจากเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และได้รับประสบการณ์อย่างดียิ่ง ก็อาจจะเป็นผลงานที่จัดว่ายอดเยี่ยมที่สุดของเด็กที่อยู่ในสภาวะตรงกันข้าม ดังนั้น

การเปรียบเทียบผลงานของเด็กจึงควรเปรียบเทียบแต่เฉพาะกับตัวเขาเองเท่านั้น³⁸

การประเมินผลงานร้อยกรองอีกลักษณะหนึ่งคือการให้เพื่อนนักเรียนช่วยกันตัดสิน โดยสร้างเกณฑ์ในการตัดสินดังนี้³⁹

1. ความคิดริเริ่มที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นตัวของตัวเอง
2. การเลือกคำใช้ในเรื่อง ตลอดจนการใช้จินตนาการในการเขียน
3. แบบแผนรูปฟอร์มของบทร้อยกรอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการประเมินผลงานร้อยกรองของเด็กนั้นจะยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของสภาพวัย วุฒิภาวะ และระดับชั้นก็ตาม เราก็ควรที่จะมีเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมินผลงานร้อยกรองด้วยกัน Walter⁴⁰ ได้สรุปเกณฑ์สำหรับพิจารณางานเขียนร้อยกรองของเด็กไว้ดังต่อไปนี้

1. ความริเริ่ม (Originality) ไม่ว่าจะป็นงานของเด็กในระดับชั้นใดก็ตาม งานเขียนร้อยกรองควรจะแสดงให้เห็นถึงความริเริ่มทั้งในค่านความคิดและการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนของตนเอง
2. ความจริงใจ (Sincerity) คือการที่ผู้แต่งคิดอย่างไรก็จะแสดงความรู้สึกออกมาตามความคิดนั้น ๆ
3. ความคิดฝัน (Imagery) ซึ่งเป็นความนึกคิดที่ใหม่และสดใสร่าเริงไม่ได้เลียนแบบผู้ใด

³⁸Paul C. Burns, "Writing and Evaluating Creative Poetry" The Language Arts in Childhood Education (2 nd.ed; Chicago : Rand Mc. Nally & Company, 1971), p. 99.

³⁹C. Brook and R.P. Warren, Understanding Poetry (3 rd.ed; New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1960), p. 388.

⁴⁰Nina Willis Walter, Let them Write Poetry (Copywrite by Holt Rinehart and Winston, Inc., 1962), p. 200.

4. แนวความคิด (Idea) แนวความคิดที่ดีและมีคุณค่าในบทร้อยกรองของเด็กนั้น ไม่ได้หมายความว่าถึงสิ่งที่แปลกใหม่ของโลก แต่หมายถึงความแปลกใหม่สำหรับผู้เขียนร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องและภาษาสำนวนที่เขียน
5. ความรู้สึก (Feeling) ที่สอดใส่ไว้ในบทร้อยกรอง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาอย่างเด็ก ๆ ไม่ใช่ความรู้สึกที่ลึกซึ้งอย่างเช่นบทร้อยกรองของผู้ใหญ่
6. ความเป็นสากล (Universality) หมายถึงงานร้อยกรองที่แต่งแล้วให้ประโยชน์และคุณค่าเท่ากับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เป็นเรื่องที่เด็กวัยเดียวกันมีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย เช่น ความรักแม่ ความสนุกสนาน
7. ความเป็นเอกลักษณะ (Unity) เป็นอันหนึ่งอันเดียวในการเขียนเรื่องนั้นๆ โดยตลอด ไม่สับสนปนเป่ จนหาความเกี่ยวข้องให้เป็นอันเดียวกันไม่ได้
8. จังหวะ (Rhythm) การเขียนร้อยกรองนั้นไม่ใช่การนำร้อยแก้วมาแบ่งออกเป็นวรรค ๆ แต่ร้อยกรองต้องมีจังหวะ มีสัมผัส และมีรูปแบบโดยเฉพาะ แม้กระทั่งลักษณะกลอนเปล่า (Free Verse) ก็ยังต้องมีจังหวะเช่นกัน
9. ความถูกต้อง (Accuracy) ทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำและไวยากรณ์ ข้อความไม่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ วงไปวนมา หรือใช้ภาษาที่วิจิตรพิสดารจนเกินไป
10. มีความสำคัญทางศิลปะ (Artistic Significance) ซึ่งจะดูได้จากความริเริ่ม การสอดแทรกอารมณ์ ตลอดจนการวางรูปแบบและแนวคำเนนเรื่องของร้อยกรองนั้น ๆ

งานร้อยกรองของเด็กบางคนอาจจะผิดรูปผิดแบบแผนไปจากลักษณะที่ถูกต้อง แต่ก็อาจจะแสดงหรือแฝงไว้ด้วยลักษณะของการสร้างสรรค์และริเริ่ม งานดังกล่าวก็ควรได้รับการยกย่องและยอมรับด้วยเช่นกัน

ในเรื่องการวัดผลการเขียนบทร้อยกรองนี้ ชวน เพชรแก้ว⁴¹ กล่าวว่าว่าการวัดผลการเขียนบทร้อยกรองจะต้องวัดควบคู่ไปกับการเรียนการสอนเสมอ ไม่ควรแยกไปวัดผลในตอน

⁴¹ชวน เพชรแก้ว, "การวิเคราะห์และเลือกผลงานของนักเขียน บทร้อยกรองร่วมสมัยมาใช้ในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), (อัสสัมชัญ).

ท้ายเพียงคราวเดียวเท่านั้น เพราะการกระทำเช่นนั้นคงไม่มีเกณฑ์ประเมินไว้อย่างแน่นอน แต่ถ้าวัดการเขียนกับการวัดผลควบคู่กันไป ครูจะทราบความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัด... ข้อควรคิดสำหรับการตรวจงานอีกอย่างหนึ่งก็คือ ไม่ควรเขียนคำที่จะทำให้ผู้เรียนท้อใจ เช่น อ่อนมาก ใช้ไม่ได้ ควรเขียนสิ่งที่ผู้เรียนแลเห็นว่า ตนได้ก้าวหน้าไปในทางใดก็ขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้เรียนในการทำงานในคราวต่อไป สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวัดผลงานเขียนบทร้อยกรองเพื่อเป็นเกณฑ์การให้คะแนนก็คือ รูปแบบฉันทลักษณ์ ความคิดและการลำดับความคิด ภาษาที่ใช้และสำนวนที่ไพเราะ.... นำหนักคะแนนควรแบ่งเป็นสัดส่วนตามความสำคัญ คือ ถ้าคะแนนเต็มของงาน 1 ชิ้น เท่ากับ 10 คะแนน ควรจะให้คะแนนความคิดและการลำดับความคิด 4 คะแนน ถูกต้องตามรูปแบบฉันทลักษณ์ 3 คะแนน และภาษาที่ใช้สำนวนที่ไพเราะ 3 คะแนน เป็นต้น

แต่ในเรื่องเดียวกันนี้เอง โจนาธาน บอมบาช⁴² (Jonathan Baumbach) กลับมีความเห็นว่า การตรวจงานเขียนของนักเรียนไม่ควรให้เป็นคะแนน เพราะจะทำให้นักเรียนพะวงอยู่กับคะแนน จนไม่มีงานสร้างสรรค์เป็นของตนเอง ดังนั้นการวัดผลการเรียนการสอนแต่งคำประพันธ์จึงควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาจากพัฒนาการของทางการเขียนของนักเรียน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴²Jonathan Baumbach, Writers as Teachers, Teachers as Writers, pp. 3 - 5.